

บทที่ 9

การแบ่งช่วงชั้นทางสังคม

หลวงวิจิตร วิจิตรวาทกิจ

ในทุกสังคม บุคคลจะมีความแตกต่างกันในสถานภาพ บทบาท การได้รับการยกย่องจากสังคม จึงเกิดการศึกษาค้นคว้าความแตกต่างที่เกิดขึ้นในสังคม

ตัวแปรที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันได้แก่ ตัวแปรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งไม่สามารถจะแก้ไขได้ หรืออาจจะพยายามแก้แต่แก้ได้ยากมากเช่นอายุ เพศ ความสามารถของร่างกาย และสมอง นอกจากนี้จะได้แก่ลักษณะที่ได้มาโดยการสร้างขึ้น เป็นสิ่งซึ่งได้รับเนื่องจากความสามารถและลักษณะที่เห็นไม่เด่นชัดโดยธรรมชาติ แต่เกือบจะกลายเป็นเรื่องติดตัว เช่นยศฐาบรรดาศักดิ์ วรรณะ ลักษณะต่างๆ เหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม

นั่นหมายความว่าบุคคลในสังคมจะมีความเกี่ยวข้องกับสถานภาพ บทบาท สถานภาพ และบทบาท เป็นระบบที่บุคคลทำหน้าที่ต่างๆ ในสังคม บุคคลจะได้สถานภาพและบทบาท เนื่องจากเป็นสมาชิกของกลุ่มโดยปกติบุคคลจะมีสถานภาพทั้งสองประเภทคือ

1. สถานภาพที่ติดมาแต่กำเนิด (ascribed status) เช่นความแตกต่างระหว่างเพศ เป็นความแตกต่างทางชีวภาพที่ชัดเจนคือ หญิงและชาย การเป็นหญิงหรือชายมีผลเป็นการจำกัดโอกาสที่จะมีสถานภาพอื่นๆ ในสังคม สังคมอาจมีค่านิยมในเรื่องเพศทั้งสองไม่เท่าเทียมกัน บางสังคมอาจยกย่องผู้ชาย บางสังคมอาจยกย่องผู้หญิง ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการแบ่งงาน โดยถือว่าผู้ชายแข็งแรงกว่า อดทน รวดเร็วฉับไว ในสมัยก่อนอาจให้ทำหน้าที่ล่าสัตว์ เป็นผู้ปกครอง ส่วนผู้หญิงอ่อนแออารมณ์อ่อนไหว และทำหน้าที่พิเศษในทางสืบสมาชิกใหม่ จึงกำหนดหน้าที่ว่าหลังจากคลอดแล้วต้องเลี้ยงดูบุตร ทำหน้าที่ดูแลบ้าน หุงหาอาหาร เย็บปักถักร้อย ส่วนอายุเกี่ยวข้องกับสถานภาพนี้โดยปกติสังคมแบ่งกลุ่มอายุของคนในสังคมไว้กว้างๆ ตามวัยดังนี้คือ ทารก เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ คนชรา สถานภาพบางอย่างอาจมีการจำกัดอายุเช่นการเข้าทำงาน การแต่งงาน หรือการมีระบบอาวุโส โดยเฉพาะสังคมก่อนเปลี่ยนมาสู่สังคมอุตสาหกรรม

2. สถานภาพสัมฤทธิ์ (achieved status) ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสิทธิภาพที่บุคคลแสดงออกเมื่อมีโอกาส สิ่งกำหนดสถานภาพประเภทนี้ได้แก่ การศึกษา อาชีพ อำนาจ รายได้ ฯลฯ ซึ่งมีส่วนทำให้บุคคลมีฐานะทางสังคม

ถ้าพิจารณาแล้วสถานภาพทั้งสองประเภทนี้มีส่วนสำคัญเกี่ยวข้องกับการศึกษาการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมอย่างมาก

ในสังคมเริ่มแรก สังคมที่ยังไม่เจริญ มนุษย์ยังอยู่กันเป็นพวกเป็นเผ่าเร่ร่อนไปในที่ต่างๆ ที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อพื้นที่เหล่านั้นแห้งแล้งก็อพยพไปอยู่ ณ ที่ใหม่ ความแตกต่างของคนเหล่านี้มีไม่มาก ยังไม่มีการจัดลำดับชั้นทางสังคม ความแตกต่างกันจะมีก็แต่เพียงเพศและอายุ ซึ่งเข้ามามีส่วนในการแบ่งงานกันทำ เช่น พวกหนึ่งทำหน้าที่ล่าสัตว์ พวกหนึ่งทำหน้าที่หุงหาอาหาร หรือเลี้ยงดูเด็กหรือให้ความรู้ในอาชีพต่างๆ ของสังคมนั้น ฯลฯ การแบ่งงานที่เกิดขึ้นจึงเกิดขึ้นจากความจำเป็นความเหมาะสมซึ่งเกี่ยวข้องกับเพศอายุของคนในสังคมนั้น การจัดลำดับช่วงชั้นอาจเกิดขึ้นแต่เป็นไปในลักษณะที่ว่าในสังคมนั้นๆ เน้นความสำคัญในอาชีพ เช่นในสังคมหนึ่งยกย่องว่าอาชีพล่าสัตว์มีความสำคัญเนื่องจากจะต้องใช้กำลังและสติปัญญา ฉะนั้นสังคมนี้อาจยกย่องบุคคลกลุ่มที่ทำหน้าที่นี้ได้เป็นชั้นหนึ่งหรือประเภทหนึ่ง หรือลำดับชั้นที่พอจะมี อาจเป็นหัวหน้ากลุ่มชั้นหนึ่ง พ่อมดหมอผีประจำกลุ่มอีกชั้นหนึ่ง และคนทั่วไปก็เป็นอีกชั้นหนึ่ง เมื่อชนกลุ่มนั้น เผ่านั้นมีประชากรเพิ่มขึ้นการแบ่งงานกันทำมีมากขึ้น การควบคุมของสังคมย่อมมีกลไกเพิ่มขึ้นด้วย การตั้งถิ่นฐานแน่นอนเป็นหลักแหล่งซึ่งเป็นการจัดลำดับช่วงชั้นซับซ้อนตามด้วย ยิ่งสังคมเจริญขึ้น ความแตกต่างของคนย่อมมีมากขึ้นด้วย การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมจึงมีอยู่เสมอ ซึ่งถือว่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติในสังคมอย่างหนึ่ง

การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม เป็นระบบซึ่งใช้เพื่อแบ่งแยกระดับความแตกต่างของตำแหน่งของแต่ละบุคคล ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงระดับของคนในแต่ละสังคม แต่ละกลุ่ม

การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม มี 3 ประเภท

1. วรณะ (caste)
2. ฐานันดร (estate)
3. ชนชั้น (class)

วรณะ (caste) เป็นระบบการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมโดยเน้นถึงความสัมพันธ์ของสถานภาพซึ่งจำกัดบุคคลที่จะให้ได้รับสถานภาพสูงขึ้นกว่าเมื่อเขาเกิด ระบบวรณะเป็นระบบช่วงชั้นซึ่งมีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว

ลักษณะบางอย่างของวรรณะ

1. จะะจงเป็นถึงความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม
2. สมาชิกในวรรณะหนึ่งสืบทอดคนในวรรณะเดียวกันโดยสมาชิกมีแบบแผนแห่งชีวิตที่แน่นอน โดยการเกิดอยู่ในครอบครัวในวรรณะนั้นๆ สมาชิกใหม่จะเป็นส่วนหนึ่งของวรรณะนั้นด้วย
3. ถ้าประพตผิดกฎเกณฑ์ข้อบังคับของวรรณะนั้นๆ จะถูกขับออกจากวรรณะ ผู้ถูกขับออกจากวรรณะ เรียกว่า จัณฑาล
4. วรรณะจะมีการเขยิบขึ้นหรือลงได้โดยเป็นไปทั้งวรรณะ แต่มิใช่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในวรรณะ

ตัวอย่างของระบบวรรณะที่เห็นได้ชัดได้แก่ อินเดีย ซึ่งมีการแบ่งวรรณะออกเป็น 4 วรรณะใหญ่ๆ ได้แก่

1. พราหมณ์ ได้แก่พวกนักบวชซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความรู้สูง
2. กษัตริย์ ได้แก่ พวกนักรบ
3. แพศย์ ได้แก่ พ่อค้า
4. ศูทร ได้แก่ กรรมกร

ในแต่ละวรรณะยังมีการแบ่งแยกเป็นวรรณะย่อยๆ อีกมากมาย ซึ่งเรียกว่า ชา-ติ (ja-ti) เช่น ในวรรณะพราหมณ์ยังแบ่งเป็น ชา-ติ ต่างๆ ที่เรียกว่า พราหมณ์ผู้มีความรู้ พราหมณ์ที่ทำหน้าที่ทางศาสนา ฯลฯ

นอกจากวรรณะในอินเดียแล้ว ยังมีปรากฏในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เช่น อียิปต์ เปอร์เซีย กรีก และโรม ซึ่งไม่เข้มงวดนัก

ฐานันดร (estate) เป็นระบบการแบ่งช่วงชั้นซึ่งเข้มงวดน้อยกว่าวรรณะแต่ก็ยังเกี่ยวข้องกับประเพณีและความไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของบุคคลต่อที่ดิน การเขยิบฐานะเป็นไปได้และไม่มีศาสนาห้ามเหมือนระบบวรรณะ ระบบฐานันดรเป็นระบบที่มีกฎหมายกำหนดสิทธิหน้าที่ของคนแตกต่างกันไป เช่นพวกขุนนางและพระ มีอภิสิทธิ์มาก ชาวนาต้องแบกภาระหน้าที่ที่หนัก ฐานันดรมีใช้กันตั้งแต่สมัยกลางของยุโรป เดิมมีเพียงสองฐานันดร ได้แก่ ฐานันดร นักบวช และฐานันดรขุนนาง ต่อมาเพิ่มเพิ่มขึ้นอีก เช่น ฐานันดร พ่อค้า สามัญชน

สังคม ดังนี้

1. เกียรติยศศักดิ์ศรีของครอบครัว ซึ่งตกทอดมาถึงลูกหลาน ซึ่งใช้ในการวัดว่าคุณคนจะอยู่ในชนชั้นใด

2. อาชีพ อาชีพมีส่วนในการวางรากฐานในตำแหน่งทางสังคมของคุณคนโดยไม่คำนึงถึงพื้นฐานของครอบครัว ตัวอย่างเช่น บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งทางการเมือง นักการทูต นักฟิสิกส์

3. ความเป็นเจ้าของความมั่งคั่ง ทรัพย์สินเงินทองซึ่งบุคคลหรือครอบครัวเป็นเจ้าของ นับเป็นเกณฑ์หนึ่งที่ยอมรับของสังคมในการจัดบุคคลอยู่ในชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งของสังคม

4. ความเป็นเจ้าของในอำนาจ C.Wright Mills เชื่อว่าคุณคนถูกจำแนกโดยขึ้นกับตำแหน่งในโครงสร้างแห่งอำนาจ โดยเชื่อว่าอำนาจของปัญญาชน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคุณคนทั่วไป โดยเป็นผู้วางกฎเกณฑ์ ทำการตัดสินใจตามระเบียบ

ทั้งความเป็นเจ้าของ ความมั่งคั่ง และอำนาจจะมีส่วนสัมพันธ์กัน เช่นเมื่อมีเงินก็จะมีอำนาจ

5. การมีเวลาว่าง คนซึ่งมีเวลาและใช้เวลากับงานอดิเรกจะได้รับเกียรติ ได้รับการยกย่องจากสังคมหรือใช้เวลาเพื่อสังคมเช่นทำงานสังคมสงเคราะห์ หรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณประโยชน์ก็จะได้รับการยกย่อง

6. สภาพการศึกษาและการประสบความสำเร็จ โดยความสามารถของคุณคน การศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งและใช้เป็นเครื่องตัดสินสถานภาพของคุณคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่กำลังพัฒนา การใช้ความสามารถอย่างแท้จริงของคุณคนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อที่จะทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าตามที่ต้องการ

